

Willem Jansen

BULLETIN

Principes

Molen het Prinsenhof

Brabantse herinneringen

De Schipsloot in Westzaan

2

Principes

Molen Het Prinsenhof, Westzaan

Tekst en foto's Arjen van Ginkel

Soms bevindt zich in je hoofd een lijstje met dingen die je moet uitzoeken en vastleggen. Ooit mocht ik de kinderen Venema interviewen, dat waren toen al Westzaners op leeftijd. Zij kenden de familie Jansen goed. Dat kwam omdat hun vader en moeder het kunstenaarsgezin in 1931 opving toen de woningnood acuut was. Twee gezinnen onder één dak, in een houten woning. Na een jaar werd het tijd voor een nieuwe verhuizing. Echter, in de oorlogsjaren keerden Willem, Anny en de kinderen terug en huurden het huis aan de straatkant van het erf. Op een van mijn fietstochten verlaat ik de J.J. Allanstraat en sla af bij nummer 384. Ik heb

geluk want terwijl ik rondstruin over het erf tref ik Trijnie Roos-Venema. Ik vraag naar het unieke bord dat ergens aan een wand hangt op het erf. De tekst waarschuwt voor de gevaren van alcohol. In het begin van de twintigste eeuw werd het drankgebruik als een plaag ervaren. Vooral in socialistische kringen stelde men zich te weer tegen het drankmisbruik dat hele gezinnen te gronde richtte. Abel Venema, de vader van Trijnie was een man van principes, hij dronk geen druppel. En ook Trijnie drinkt van alles, maar geen alcohol. 'Of ik het bord zou mogen fotograferen?', vraag ik. Dat is geen probleem.

Trijnie: 'Maar laat me er eerst even een sponsje over halen. Dat wil ik al een hele tijd doen,' en ze loopt naar binnen. Eigenlijk vind ik het bord in de huidige staat mooier, maar goed de reinigende handen zijn al aan het werk.

Geheelonthouders ijverden voor hun idealen in verenigingen zoals de Volksbond tegen Drankmisbruik, of de Nederlandse Vereniging tot Afschaffing van Alcoholhoudende Dranken en de rooms-katholieke vereniging Sobriëtas (= matigheid). Stilletjes aan zijn die organisaties verdwenen en steeds minder mensen weten wat 'van de blauwe knoop zijn' betekent?

Als ik afscheid neem van Trijnie besluit ik het Relkepad in te slaan dat langs het voor-

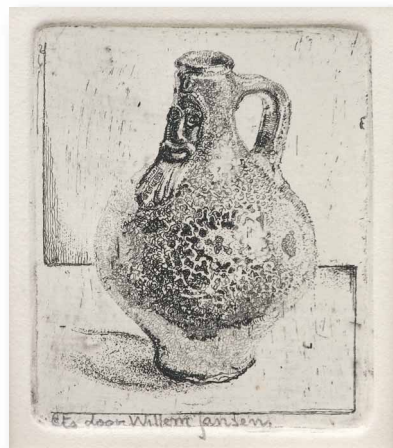
malige woonhuis van de Jansens loopt. In de tuin wordt de zomer al gevierd en lopend langs de oever van de sloot krijg ik het gevoel in de schilderijen van Willem en Chris terecht te komen. Het Westzijderveld met pelmolen Het Prinsenhof. Links daarvan het pakhuis Zeeman, een houten graanpakhuis dat naast de Weelsloot gelegen is. Hoe vaak hebben Willem en Chris hier gekeken naar het landschap en de bouwwerken die de horizon vulden. Turend naar de lucht, het water en het groen dat in kleur op het doek moest komen. Met als baken de molen van Cornelis Relk. Ik volg zijn paadje om weer op de fiets te stappen en eenmaal onderweg naar de zuid zet ik in mijn hoofd een vinkje. ✓

Trijnie Venema

Schenking van voorwerpen

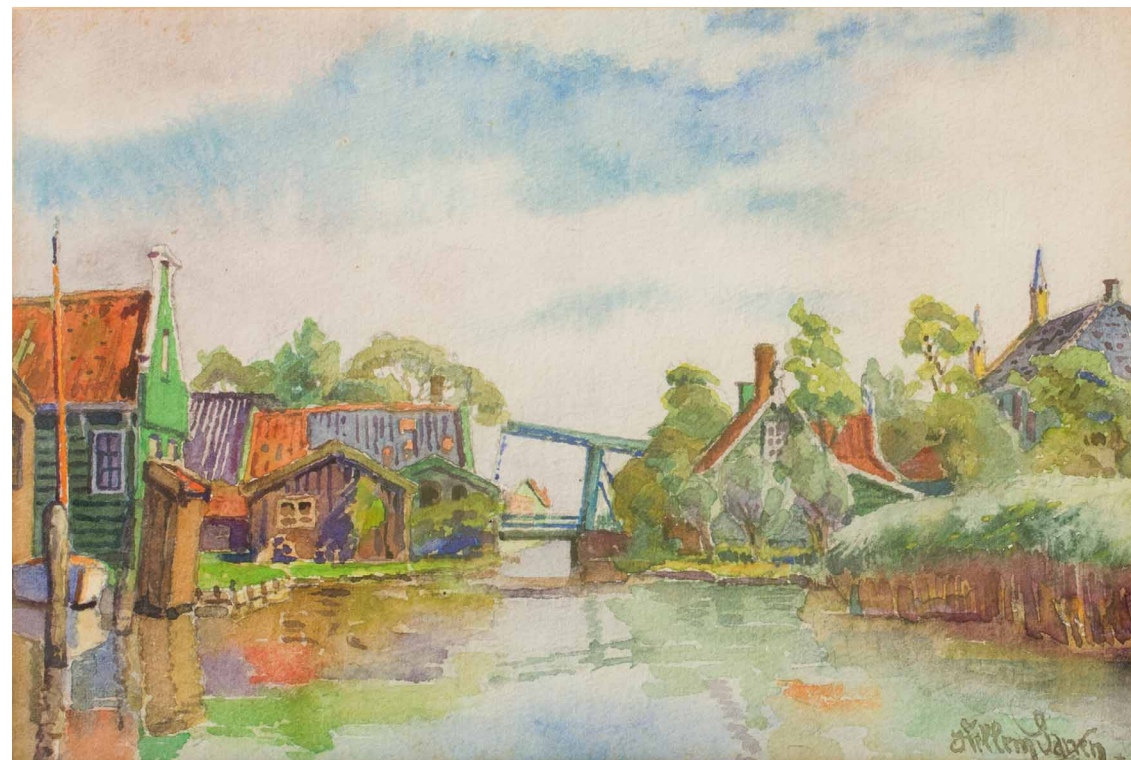
Op 6 juni opende de Zaanse KunstSalon en mocht de stichting die dag ook een schenking in ontvangst nemen. De familie De Bruin overhandigde de tinnen lepel, die meer dan eens is afgebeeld op een stilleven van Willem of Chris Jansen. Ook werd de baardmankruik geschonken, waarvan Willem Jansen onder meer een ets maakte. Beide objecten zijn een mooie toevoeging aan het documentatiemateriaal van de stichting.

Ets door Willem Jansen, Baardman

Jan de Bruin en voorzitter Arjen van Ginkel

De Weelbrug, Westzaan

Aankoop aquareel Willem Jansen

In 1952 maakte Willem Jansen 24 aquarellen in opdracht van Molenaar's Kindermeel, waarvan de bekende verzamelplaatsjes werden gedrukt. In bulletin 3/2019 is hierover een artikel opgenomen. Slechts zes van de originele aquarellen zijn tot dusverre getraceerd; van de overige is onbekend of ze nog ergens op een zolder staan of aan de muur hangen. Eerder dit jaar kon de stichting bijgaande aquareel uit deze serie verwerven.

De stichting beschikt nog over een beperkt aantal complete setjes van deze verzamelplaatjes. U kunt deze aanschaffen door € 7,50 over te maken op reknr NL52 RABO 03701511 19 tnv de Willem Jansen stichting. Vergeet niet uw adresgegevens hierbij te vermelden.

Molen Het Prinsenhof, Westzaan

In de collectie van de stichting bevindt zich een schilderij van Willem Jansen van pelmolen Het Prinsenhof. Hij maakte het eind jaren 1950 in opdracht van de Gemeente Westzaan; om meerdere redenen is het een bijzonder werk. Direct valt natuurlijk de gedurfde uitsnede van de molen op; het bovenste deel van het molenlichaam is weggelaten. Verder valt het kleurgebruik op en de losse en snelle toets waarmee het werk is gemaakt. Ook koos Jansen er voor om de molen vanuit het noorden gezien te schilderen. Meerdere keren legde hij de molen vast, maar niet vaak vanuit deze hoek. Het is duidelijk in wintertijd en de Weelsloot was kennelijk bevroren waardoor deze plek na een korte wandeling vanuit het woonhuis kon worden gekozen om schetsmatig een voorstudie te maken.

Ook deze voorstudie is afgebeeld; vlot ter plekke in aquarel opgezet. Aan de hand hiervan heeft Jansen vervolgens in zijn atelier het schilderij gemaakt. Op het schilderij is er rechts langs de molenschuur een doorkijk naar de dorpsrand. Op de voorstudie ontbreekt deze. Of toch niet? Net boven de signering van de aquarel maakte Jansen een kleine potloodtekening van deze dorpsrand. Een referentie om dit later in het atelier in het schilderij mee te nemen. Een keuze die de nodige diepte aan het werk geeft; een meesterwerk van Jansen. De voorstudie in aquarel documenteert op welke wijze het schilderij tot stand is gekomen. Een mogelijkheid om dit werk voor de collectie van de stichting te verwerven werd dan ook met beide handen aangegrepen.

Voorstudie molen Het Prinsenhof, Westzaan

Een tekening, een ets, twee brieven en een schilderij

Een bijdrage van Theo van der Steen, beeldend kunstenaar die woont en werkt in Tilburg en initiatiefnemer is van de website corneliskoning.nl

Het is een opwindende belevenis wanneer je als liefhebber van het oeuvre van een bepaald kunstenaar op het spoor komt van een onbekend werk. Dit is mij verschillende keren overkomen. Het is nog mooier wanneer je behalve het nieuwe werk ook geheel onverwacht veel méér te zien krijgt. Dit overkwam

Vermoedelijk Willem Jansen "Portret van een zittende vrouw", (Stienne Sweres?), olieverf op linnen, niet gesigneerd, niet gedateerd.

mij bij mijn bezoek aan de vriendelijke eigenaresse van een tekening van Cornelis Koning (1893 - 1951) in het Brabantse Dorst. Zij bleek familie te zijn van een zekere Sweres uit Amsterdam en al snel viel ook de naam van Willem Jansen.

De naam Sweres komt namelijk voor in een brief van 23 mei 1923 die Cornelis Koning aan Willem Jansen schreef (zie ook bulletin 3/2018). Amsterdammer Herman Sweres moet een goede bekende zijn geweest van beide kunstenaars. In de genoemde brief refereert Koning aan een gesprek van beiden met Sweres en de aanwezigheid van "die kleine jongen". Koning schrijft erg ongelukkig te zijn - "t heeft mij hard leed gedaan" - met de opmerkingen die vriend Willem gemaakt moet hebben over de vader van Koning tijdens dit gesprek met Sweres. Herman Sweres heeft een zaak die niet best gaat en Koning vindt het dan ook beter "wij hem niet meer lastig vallen met de verkoop van onze schilderijen". Volgens de briefschrijver is Sweres "overspannen van zenuwen". Hij verwijt Jansen de woorden over zijn vader die Sweres verdriet doen. Herman Sweres en zijn vrouw Stienne zijn kunstliefhebbers en mogelijk handelen zij in kunst, zeker is dat zij

woonruimte (onder)verhuurd hebben aan één of meerdere jonge kunstenaars of kunststudenten.

Behalve de tekening van Koning kwam er uit een kast ook een ets van Jansen tevoorschijn en een brief van de jonge Limburgse kunstenaar Harry Koolen (1904 - 1985) gericht aan Sweres.

Harry Koolen vertrekt op 16-jarige leeftijd samen met zijn plaatsgenoot Charles Eyck naar Amsterdam om daar aan de Rijksacademie te gaan studeren. Hij is echter te jong om toegelaten te worden tot de opleiding, waardoor hij genoodzaakt is om zich met allerlei baantjes in leven te houden. Van 1922 tot 1926 studeert hij alsnog aan de Rijksacademie onder de professoren Jurrès, Van der Waaij en Wolters en krijgt voor een portret de Therese Schwarzeprijs. Koolen heeft ingewoond bij de familie Sweres en, zo blijkt uit zijn brief, wil oprechte excuses maken voor zijn gedrag. Hij voelt zich enorm schuldig tegenover de familie omdat die veel voor hem heeft gedaan en hij ondankbaar geweest is. "Al reeds lang besef ik wat U voor mij gedaan heeft en wat ik voor U gedaan, niets en nog eens niets". De jonge kunstenaar voelt zich ellendig en schaamt zich diep: "Ik wou schilder worden en zat maar te zeuren als een oude ketel in een hoek". Koolen richt zijn schrijven vooral aan Stienne Sweres die "stond altijd als een paal die alle stormen trotseerde".... "Nu ik hier ben en Uw omgeving mis weet ik pas wat U voor (mij) geweest bent. Altijd aardig nooit een verwijt. Herman mocht een beetje ruw zijn maar hij heeft een edel karakter".

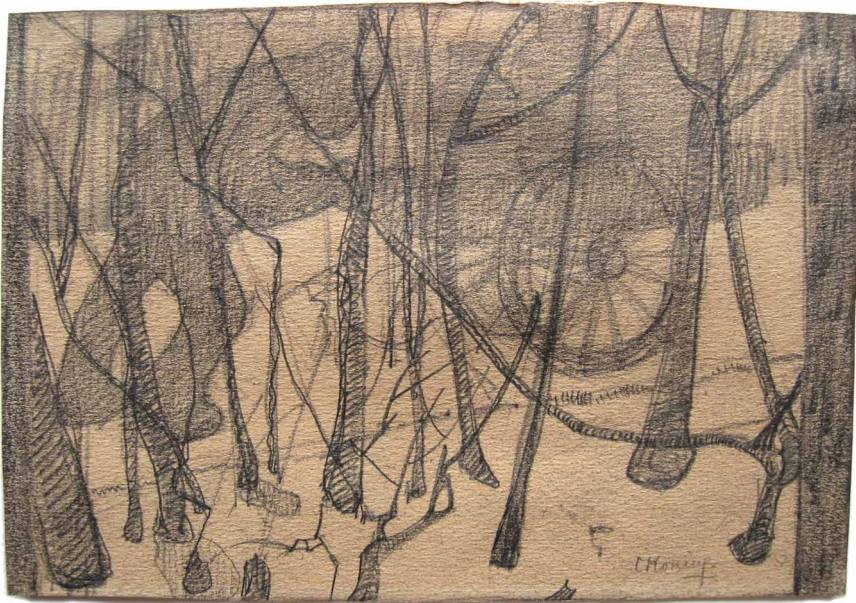
De tekening van Koning (pag.10), een vroeg

Willem Jansen "Oud huis met brug in Westzaan", in bruin, in de originele houten lijst.

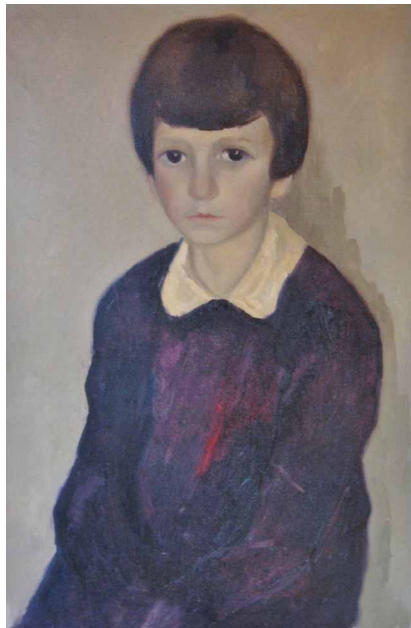

werk, een man die een melkkar voortduwt, had ik nog nooit gezien en beviel me direct. De ets van Jansen, gevat in een smal eiken lijstje, bleek een bijzonder exemplaar van "Oud huis met brug, Westzaan" in bruin. Later haalde ik de prent uit de oorspronkelijke lijst en toen bleek deze aan de linkerkant iets te zijn verkleind waarschijnlijk om te kunnen passen in de (te) kleine lijst. Was het Jansen zelf die zoiets gedaan kon hebben of was het de lijstenmaker, vraag je je dan af.

Cornelis Koning "Man een melkhar voortduwend", potloodtekening, gesigneerd r.o. C Koning.

Een unieke vondst is de prent wel omdat deze de eerste afdruk is van een serie van 50. In het boek Zwart-Wit over de grafiek van Jansen staat bij deze prent datum onbekend, maar de ets in Dorst blijkt een gesigneerde afdruk in zeer goede staat én gedateerd 1922. Een eerste afdruk is doorgaans mooier dan de laatste dus voelde ik voorzichtig met de toppen van mijn vingers en genoot van het hoge reliëf van de inkt op het stukje papier. Aan het einde van mijn bezoek werd ik nog meegenomen naar een andere kamer waar een ongesigneerd schilderij hing (pag.8). De eigenaresse kende niet de naam van de maker maar dacht dat het van Harry Koolen kon zijn. Maar zou het niet eerder van Willem Jansen zijn?

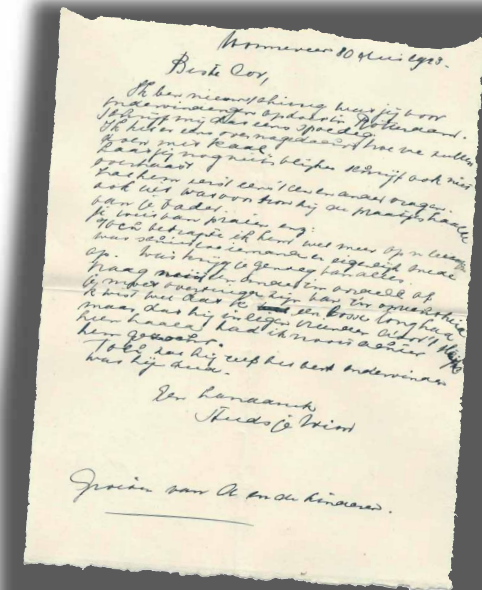
Harry Koolen "Portret van een meisje", olieverf op linnen, niet gesigneerd, niet gedateerd.

Overhandiging door Theo van der Steen aan bestuurslid Luuk Harrewijnen

Schenking van een brief

Willem Jansen is lang bevriend geweest met de Zaanse kunstenaar Cornelis Koning (1893-1951). Zo hadden ze samen in 1922 hun eerste belangrijke verkoopexpositie in Amsterdam. Vele jaren zullen ze contact blijven onderhouden. Een brief uit 1923 van Jansen aan zijn vriend leidde tot een boeiend artikel in bulletin 3/2018 van Theo van der Steen, beeldend kunstenaar die woont en werkt in Tilburg en initiatiefnemer is van de website corneliskoning.nl. Eerder dit jaar overhandigde Theo deze brief aan de stichting; een interessante toevoeging aan het documentatiemateriaal.

V.l.n.r. Siemen, Albert en Ineke de Jong - Gré Groenveld, Ron Roem en Luuk Harrewijnen

Fijn bezoek

Tekst en foto's Arjen van Ginkel

Het is zaterdagochtend als Assen en Waalre samen komen in Westzaan. Galerie Staphorius biedt ons gastvrij onderdak voor wat een historische ontmoeting mag heten. De broers Albert en Siemen de Jong, de laatste vergezeld door zijn vrouw Ineke, zijn op bezoek om iets van hun collectie te tonen. Uit de kofferbak van hun auto's komt een schat aan werken van Willem en Chris Jansen. Het resultaat van een vriendschap. Zoals elders in dit bulletin ("Brabantse Herinneringen") wordt uitgelegd waren Willem Jansen en Hub van Baar studiegenoten op de Rijksacademie in Amsterdam. Siemen de Jong, de vader van Albert en Siemen was leerling bij Van Baar en zo leerde hij de Zaanse kunstschilder kennen. Het klikte tussen die twee, ondanks het leeftijdsverschil.

Van tijd tot tijd reisde De Jong per trein en bus naar Westzaan en stevast keerde hij in Eindhoven terug met een bult aangeschaft werk van Willem. Albert herinnert zich dat hij zijn vader, die geen rijbewijs had, soms met de auto naar Westzaan bracht. 'Als je hun huis binnenkwam had je rechts de kattenkamer, daar stonk het naar kattenpis. En verder was die houten woning een pakhuis vol met kunst.' Willem nam ook de bus en de trein om in Brabant te komen. Dan bleef hij logeren bij de familie en samen trokken Siemen en hij als kunstbroeders erop uit om te schilderen. Dan was Willem op z'n best. Los van de dagelijkse beslommeringen en samen met iemand die kon schilderen en net als hij hield van schoonheid.

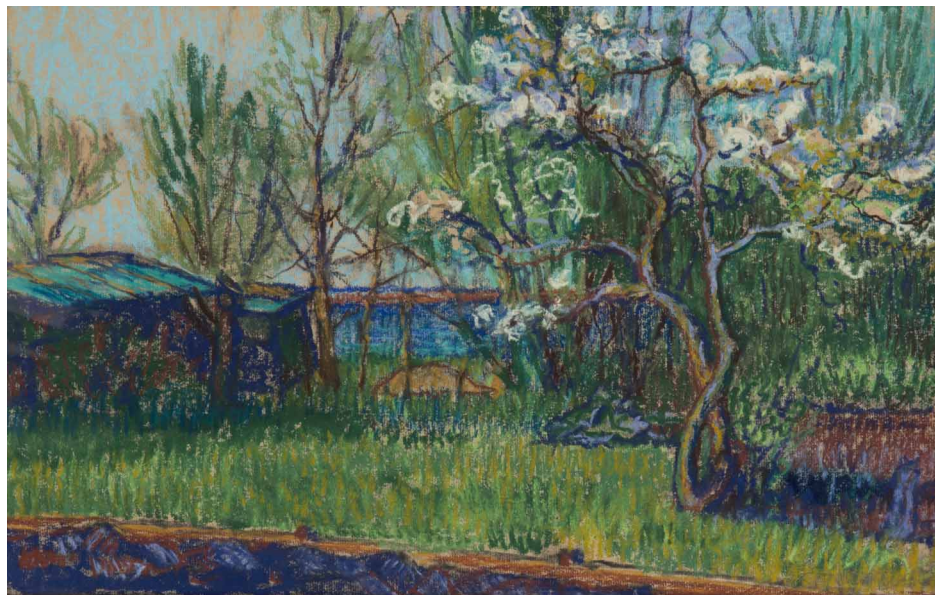
De oogst van dat samen schilderen en het winkelen in Westzaan hangt bij de broers aan de muur. 'Ons vader kocht veel, omdat hij het mooi vond en omdat de Jansens de klandizie goed konden gebruiken', vertellen de twee. We bekijken, nee we bewonderen de aquarellen en praten over de locaties die geschilderd zijn. 'Dat is de Dommel en dat moet bij Thorn zijn, het witte stadje.' Een voorstudie van een Zaangezicht, het interieur van de familie De Jong en een schattig hondje. Het is een wedstrijdje geheugen training, want is het hondje er wel een van Willem? 'Nee!', verheldert Albert resoluut. 'Dat

heeft ons vader gemaakt.'

Het is een feest voor het oog, ook door het prachtige werk van een vaste lijstenmaker. Soms van Chris, meestal van Willem en wat opvalt; in perfecte staat. Het is bijzonder om mensen te ontmoeten die zijn opgegroeid met het werk van Jansen en de maker goed hebben gekend. Siemen herinnert zich de laatste keer dat ze voor Willem naar Westzaan reden, dat was voor zijn de begrafenis waar zijn vader bij wilde zijn. 's Avonds hangt een deel van de collectie weer waar ze thuis hoort: aan de muur.

Enkele werken uit de Collectie De Jong.

Willem Jansen, Voorjaar

Willem Jansen, De Weelbrug, Winter 1959

Willem Jansen, Relkepad

Willem Jansen, Knotwilgen

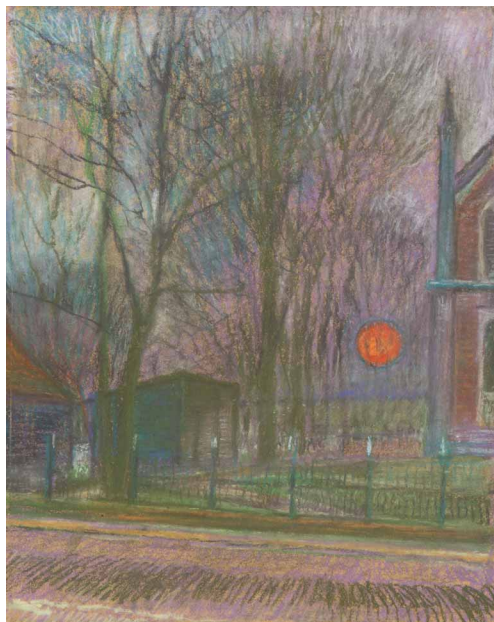
Willem Jansen, Stilleven, 1961

Willem Jansen, De Genneper watermolen

Willem Jansen, Bosbeekje, 1937

Willem Jansen, Avondzon bij Noordervermaning, Westzaan

Schenking portretten door familie De Jong

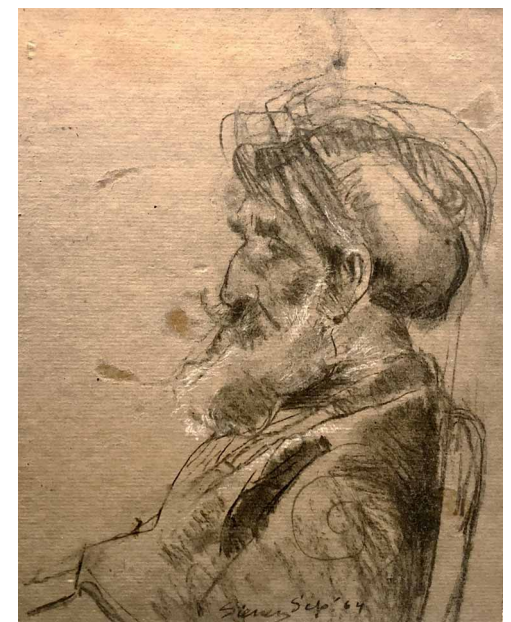
Op 4 juli ontving de stichting de familie De Jong; elders in het Bulletin kunt u hierover lezen. Deze bijzondere bijeenkomst werd afgesloten met een schenking aan de stichting van twee mooie tekeningen welke Siemen de Jong sr. maakte van Willem Jansen tijdens een logeerpartij in het Brabantse. Een mooie aanvulling op de portretten in de collectie van de stichting. Bestuurslid Ron Roem nam de werken in ontvangst.

Overhandiging door familie De Jong aan Ron Roem

Siemen de Jong, Willem Jansen, 27 mei 1962

Siemen de Jong, Willem Jansen, Sept 1964

Brabantse herinneringen van Albert en Siemen de Jong

Willem Jansen, De Gennepse watermolen NB, 1962

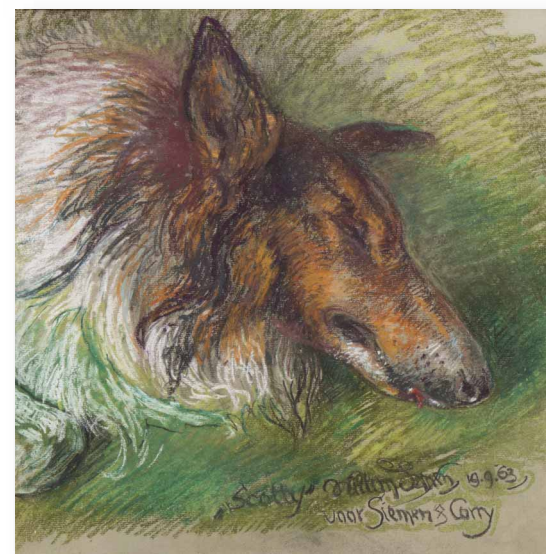
Tijdens de intelligente Corona lockdown van de maanden maart, april en mei waren we gehouden om wat meer binnen te blijven. Dat biedt dan genoeg mogelijkheden om wat binnenshuis te klussen en dingen op te ruimen. Ook weer tijd, hoe vreemd dat ook klinkt, om kwetsbare kennissen even te bellen met de vraag: "Hoe gaat het?" Ook wel wat vreemd om nu plots weer eens de schilderijen die al jaren aan de muren hangen wat aandachtiger te bekijken en te bewonderen. Veel schilderijen van de Jansens hangen bij mij en ook bij mijn broer aan de muren als erfenis van mijn vader. Je wordt je dan weer bewust van de schoonheid van hun oeuvre. Vandaar dat je dan ook maar eens op de site van de Willem Jansen Stichting gaat zoeken om onder meer de bulletins te lezen, die je al jaren niet meer hebt ontvangen. Toch maar weer snel donateur worden, denk je dan.

En dan komt het! Al bladerend wordt mijn oog plotseling getrokken op Bulletin 4 uit 2016 met de tekst "Herinneringen van Frans van Baar".

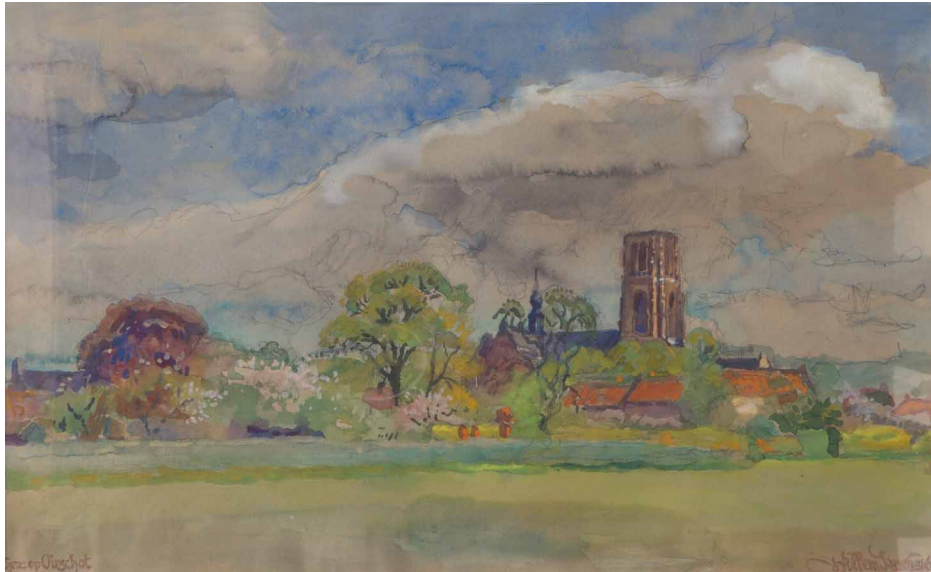
Wat wil het toeval. Mijn ouders hebben tijdens hun eerste huwelijksjaren ingewoond bij de ouders van Frans van Baar. Dus erg leuk om zijn herinneringen te lezen. Mijn broer Albert en ikzelf zijn zelfs in huize Van Baar geboren. Zo gebeurde dat vaak zo vlak na de oorlog. Prachtige 'kunstzinnige' herinneringen die achteraf steeds leuker zijn dan op het moment zelf. Zo het feit dat mijn broer Albert als baby een geweldig groot bruin schilderij op een van de muren had gemaakt met donkerbruine verf uit zijn luijer. Dat betekende vlug schoonmaken en vooral de ramen openzetten zodat de familie Van Baar er maar niets van zou merken. Uit het verhaal begreep ik dat Frans van Baar op dat

Willem Jansen, Heijen 1963, Heijen is een dorpskern in de gemeente Gennep, in de provincie Limburg

Willem Jansen, Scotty, 19-9-63 voor Siemen & Corry

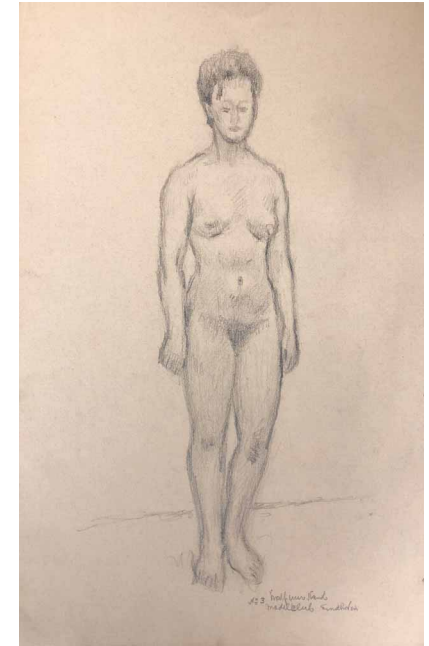
Willem Jansen, Gezicht op Oirschot

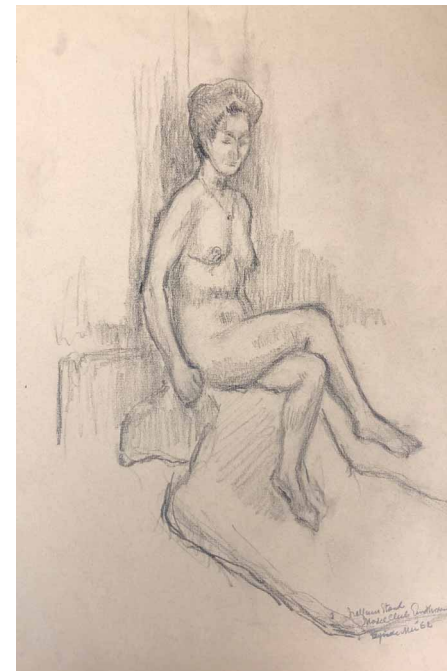
Willem Jansen, Corry de Jong, 27 Mei 1962

moment het ouderlijk huis al had verlaten en bij de marine werkzaam was, zodat ik hem nooit heb gekend.

Het moet dus het contact van de familie Van Baar met Willem Jansen zijn geweest die Willem in contact heeft gebracht met mijn vader. Mijn vader (1918-1975) was reclameontwerper bij Philips en was een geweldig kalligrafist en tekende en aquarelleerde in zijn vrije tijd en had ook altijd een potlood en een papiertje bij zich om wat schetsen te maken terwijl hij met je sprak. Vader was ook lid van de Eindhovens Schetsclub waar samen met kunstschilder Harry Maas (1906 - 1982) naaktmodellen getekend werden. Tijdens de logeertijd bij mijn ouders is Willem zeker een paar keer meegegaan om te tekenen. Maar ik heb nooit een tekening van

No 3 - Half uur stand, Modelclub Eindhoven

No 1 - Half uur stand, Modelclub Eindhoven, Mei '62

een naakte dame van de hand van Willem gezien. Ik vraag me dan ook af wat hij hier mee gedaan heeft. Laten we het er maar op houden dat hij ze kapotgescheurd heeft. (toevoeging stichting: enkele tekeningen bevinden zich in de collectie, zie afbeeldingen). Mijn vader is ook diverse malen met de trein richting Westzaan gegaan en kwam altijd weer met een paar prachtige schilderijen van Willem en Chris thuis.

Tijdens de logeertijd trok Willem samen met mijn vader naar kasteel Heijen, waar de oud directeur van de Philips reclameafdeling en inmiddels antiquair Von Wenz woonde. Na het schilderen, op een terrasje ergens in Heijen na twee biertjes een knalrode kop van Willem met een opmerking: "Toch koppige biertjes hè."

Willem Jansen,
Tinnen schaal met narcissen

Ook werd er geschilderd ten noorden van Oirschot en lunchen met overheerlijke omeletten in de nostalgische oude herberg van Mieke Vingerhoeds aan de Oude Grindweg bij het natuurgebied De Mortelen. Complimenten richting uitbaatster Mieke met een blauw schort en op klompen, dat kon je wel aan Willem overlaten.

Bij mijn ouders maakte Willem een aquarel van een tinnen schaal met daarop bloeiende narcissen. Heel kleurrijk, maar tot mijn grote ontsteltenis liep Willem naar de keuken om het resultaat onder de koude kraan te houden. Het was iets te kleurrijk. Een blijvende herinnering.

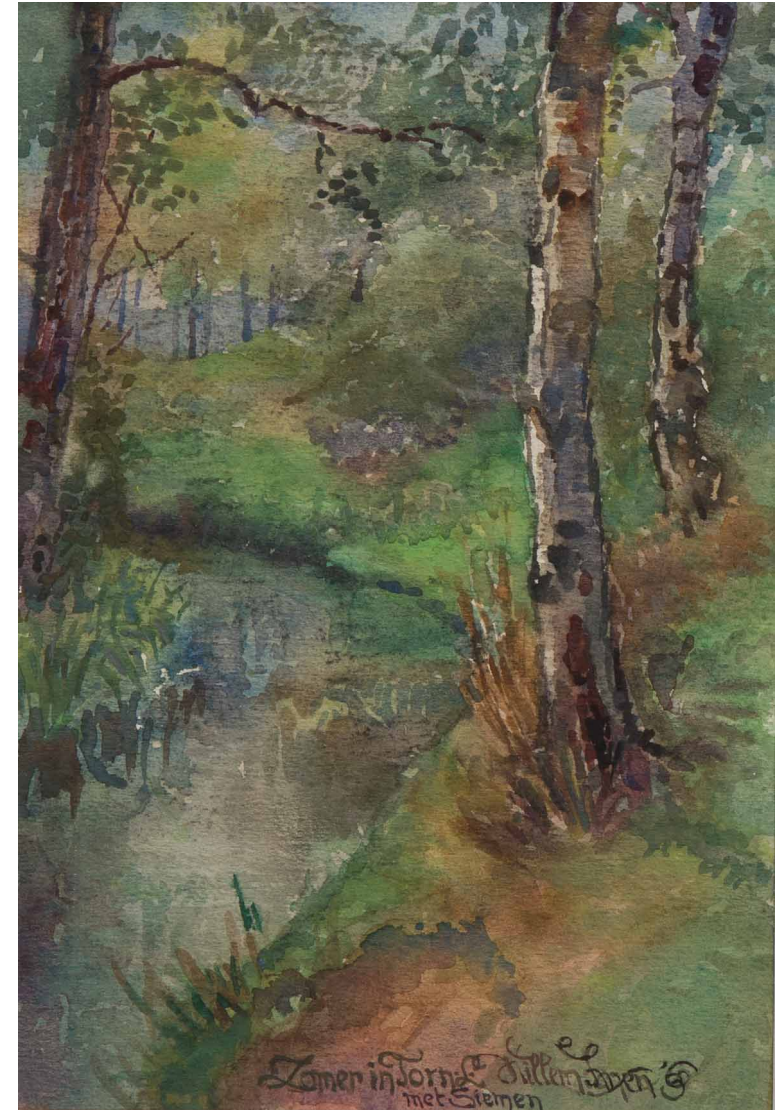
Willem herinner ik me als een charmante heer, prachtige volzinnen met soms Franstalige woorden. Complimenten voor mijn moeder waarbij na een gewone avondmaaltijd door Willem gemeld werd: “Corry wat heb je toch geweldig gekookt.”

Twee andere herinneringen: tijdens een schildertocht richting het Limburgse Thorn, samen met de heer Houtzager (die een auto had en die door Willem plagerig “de houtworm” werd genoemd) en mijn vader, werd er overnacht in de Stadsherberg Crasborn.

Mijn moeder had het reiskoffertje gereedgemaakt met de nodige attributen. Toen Willem ’s avonds zijn handen waste foeterde hij dat het waardeloze goedkope hotelzeep was, die ook nog eens niet wilde schuimen. Maar toen mijn vader zei dat het zeep was die mijn moeder had meegegeven, was daar plots het ad remme antwoord: “Nu ik toch iets langer wrijf begint het heerlijk te schuimen.”

De aquarel van Willem in Thorn prijkt nu in onze woning met als tekst “Zomer in Torn met Siemen 1968”. De “H” in Thorn ontbrak. Dat Willem niet op zijn mondje was gevallen bleek toen iemand per ongeluk tijdens een rit in de bus op zijn voet ging staan, waarop Willem vriendelijk opmerkte: “Toe maar hoor, het is Willem maar, ga hem maar op zijn poten staan. Och, ze hebben Willem al zo vaak op zijn poten gestaan.”

Wat mij mijn hele leven zal bijblijven is de begrafenis in Westzaan van Willem in 1969. Het was als 21-jarige de eerste begrafenis die ik meemaakte. Bloedheet was het. De waterlanders stroomden over mijn wangen. Het verlies van een zeer markante persoonlijkheid.

Willem Jansen, Zomer in Torn met Siemen, 1968

Ik ben verschillende keren nog teruggegaan naar Westzaan. Een bezoek aan een bejaardenhuis waar op de gangen vele werken van de Jansens hingen. Even een bezoekje aan een lokale supermarkt waar ik even naar ene mevrouw Jansen vroeg. Nou die kenden ze

niet. Na enige uitleg wie ik bedoelde heb ik even met Annelies kennisgemaakt. Ook weer een mooie herinnering. Kortom: prachtige Brabantse jeugdherinneringen aan een markante persoonlijkheid die onuitwisbaar zijn. Dank Willem daarvoor.

Willem Jansen, De Schipsloot, 1958

Het is altijd weer boeiend wanneer er een werk opduikt wat nog niet bij de stichting bekend is. Zo ook dit schilderij van Willem Jansen wat hij in 1958 maakte. Het onderstreept eens te meer dat Jansen in deze jaren zijn mooiste werk maakte.

Na enig onderzoek kon uiteindelijk de locatie worden achterhaald. In de achtergrond zijn de boerderijen aan de Nauernasche Vaart te zien, de polder is het Reefgebied ten westen van Westzaan. De rode gloed achter het weidemolentje is het bloembollenveld wat achter autosloperij Smit ter hoogte van J.J. Allanstraat 429 was te vinden. En het af-

gebeelde weidemolentje kan ook weer worden teruggevonden op verschillende schilderijen die Jansen van dit bloembollenveld maakte. De slingerende sloot is de Schipsloot, die uiteindelijk aansluit op de Reef.

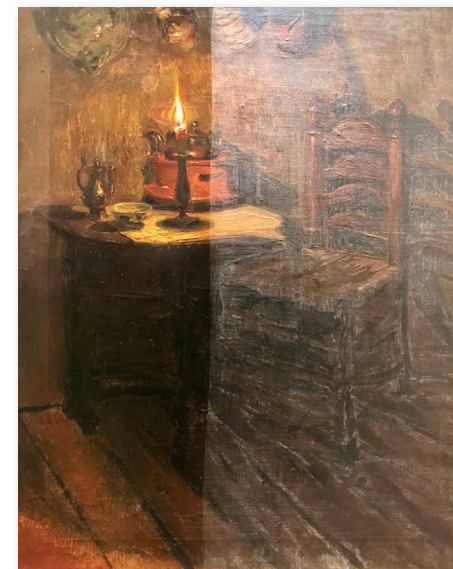

Een beetje liefde voor een schilderij...

Vaak pronkt een schilderij vele jaren aan de wand. In de loop van al die jaren echter wordt het kunstwerk toch heel geleidelijk aan en bijna onopgemerkt vuil, bijvoorbeeld door aanslag van nicotine, roet van kaarsen of een open haard, insecten of gewoon vervuiling in de lucht. Dit oppervlaktevuil kan ook weer vocht aantrekken, en hiermee schadelijke schimmelgroei veroorzaken. Ook kan de beschermende vernislaag vergelen, waardoor het werk somber, mat en donker lijkt. Tijd voor noodzakelijk onderhoud; een secuur werkje met een verbluffend resultaat. Een donker en somber schilderij wat hiermee zijn heldere, sprankelende kleuren en diepte terugkrijgt.

Het oppervlaktevuil en de storende vernislaag worden hierbij verwijderd en vervolgens krijgt het schilderij een heldere, nieuwe vernislaag. De opnieuw opgebrachte vernislaag is ook een belangrijke bescherming voor het schilderij en is het weer klaar voor vele jaren kijkplezier.

In de afgelopen jaren heeft de stichting schrijnende gevallen gezien van schilderijen waar eigenaren zelf met water en zeep getracht hebben om een schilderij schoon te maken. En dit soms met onherstelbare schade tot gevolg.

Ook de schilderijen in de collectie van de stichting vragen om onderhoud, en dit werk wordt uitgevoerd door Galerie Staphorsius in Westzaan. Bijgaand als voorbeeld een sfeervol schilderij van Willem Jansen waarvan ter illustratie slechts de ene helft door hen is schoongemaakt.

Voor een vrijblijvend advies hierover:
Galerie Staphorsius
J.J. Allanstraat 287b
1551 RG Westzaan
075-614 3000

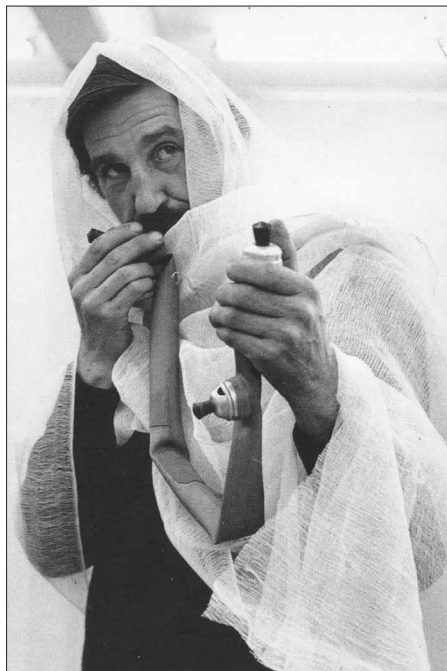
Expositie Jaap Stellaart op meerdere Zaanse plekken

De Zaanse kunstenaar Jaap Stellaart (Zaandijk, 1920 – Zaandam, 1992) neemt tot en met november de Zaanstreek over.

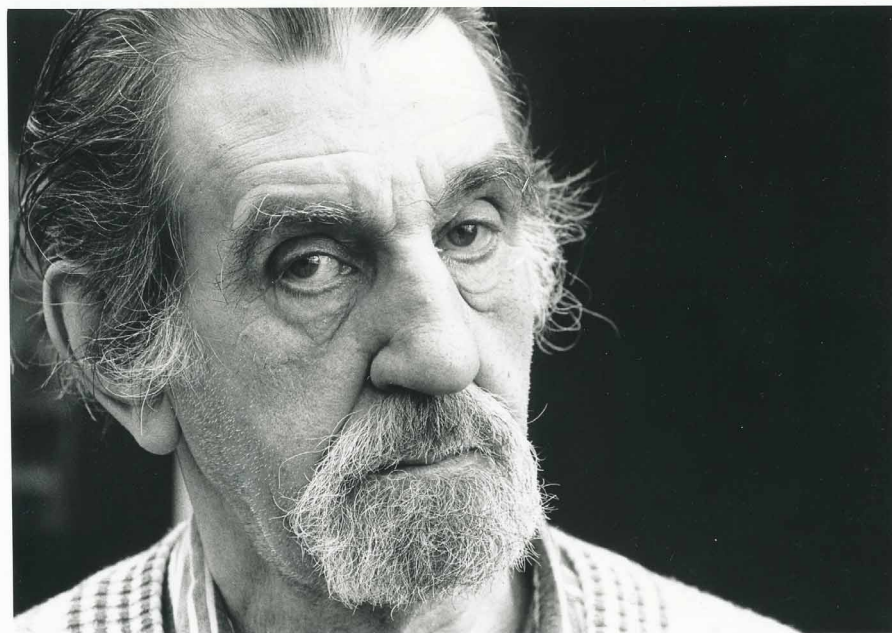
Zijn werken worden op zeven plekken in Zaanstad geëxposeerd: De Wormerveerse Vermaning, galerie Staphorsius, Fluxus, Het Weefhuis, De Fabriek, de Bullekerk en het Honig Breethuis.

De tentoonstelling is samengesteld door Jan de Bruin. Samen met Henk Heijnen schreef hij in 2007 een boek over het leven en de werken Jaap Stellaart: 'De blinde ziener in een oceaan van licht'. Het boek verscheen ter gelegenheid van het afscheid van De Bruin als directeur van het Kunstcentrum Zaanstad. De Bruin verzamelde zelf veel werk van Stellaart dat tijdens de exposities te zien is. Stellaart werkte in Zaandam aan het Haaldersbroek. Hij ontwikkelde al jong een eigenzinnige abstracte schilderijstijl die wel werd vergeleken met die van de CoBra groep. Hij maakte later deel uit van de post-CoBra-groep CREATIE. In 1948 exposeerde hij bij een groepstentoonstelling in 1948 drie schilderijen in het Stedelijk Museum in Amsterdam (tussen de CoBra-leden). Zijn eerste solo-expositie was in 1955 in bioscoop Corso in Wormerveer. In de jaren vijftig en zestig maakte Stellaart landelijk en zelfs internationaal naam.

Op 16 februari 1990 kreeg Stellaart, tijdens een expositie in galerie Bramkha (Haaldersbroek), de erepenning van de gemeente Zaanstad. De gemeente kocht vier schilderijen van hem. Van Stellaart zijn werken in diverse Nederlandse musea te vinden en in de rijkscollectie.

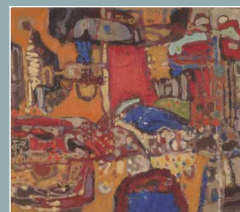
Jaap Stellaart (1920-1992)

Nu nog te bezoeken:

- Galerie Staphorsius in Westzaan tot 19 september.
- Fluxus (Verkadefabriek, Westzijde Zaandam): 5 september tot 1 oktober.
- Het Weefhuis in Zaandijk exposeert Stellaart van 16 t/m 18 oktober, opening 16 oktober om 20.00 uur.
- De Fabriek: van 29 oktober tot 27 november.
- Het Honig Breethuis in Zaandijk: 31 oktober t/m 29 november.
- De Bullekerk in Zaandam: van 3 t/m 29 november.

De werken komen onder andere uit privébezit van de familie Stellaart en Jan de Bruin en van de gemeente Zaanstad. Voor nauwkeurige openingstijden zie de websites van de expositieruimten.

Oliemolen *De Bonte Hen*

Op de Zaanse KunstSalon was onder meer een schilderij van oliemolen De Bonte Hen te zien. Willem Jansen schilderde het in een flink formaat van 80 – 100 cm. Terecht dat het werk in de expositie een prominent plekje kreeg.

De molen werd door Jansen meerdere keren, en dat in verschillende technieken, vastgelegd. Zo maakte Jansen in 1928 een ets, die ook werd aangekocht door het Rijksprentenkabinet in Amsterdam (zie het boek Willem Jansen in Zwart-Wit, blz. 58).

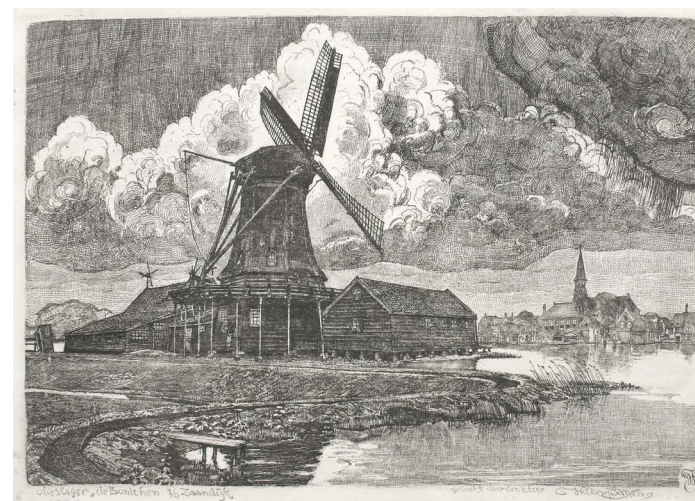
De afbeelding van de ets komt nagenoeg geheel overeen met dat van het schilderij, en

lijkt het voor de hand te liggen dat de ets als voorbeeld heeft gediend om het schilderij in het atelier uit te werken. De indrukwekkende lucht die de zwart-witte ets diepte en karakter geeft, heeft Jansen in het schilderij achterwege gelaten.

De Bonte Hen werd in 1693 gebouwd. Uiteindelijk raakte de molen in verval en werd in 1935 tot stellinghoogte afgebroken. Vereniging De Zaanse Molen ontfermde zich over de restanten en herbouwde de molen in 1975 en pronkt deze vandaag de dag op de Zaanse Schans, aan de Kalverringdijk op een steenworpafstand van het Molenmuseum.

Willem Jansen, Oliemolen De Bonte Hen, 80 x 100 cm

Willem Jansen, Oliemolen De Bonte Hen, 23,5 x 33 cm, oplage 50, 1928. Onderschrift op ets: "Olieslager" De Bonte hen t/o Zwaardijk. Gedrukt door den Etsers Willem Jansen

75 JAAR VRJHEID

In 2020 viert Nederland 75 jaar vrijheid. Ook de stichting besteedt hier aandacht aan, en zo verscheen er in het eerdere Bulletin van dit jaar een artikel over de Kultuurkamer. Meer dan 40.000 Nederlanders die werkzaam waren in onder meer culturele beroepen gaven gehoor aan een oproep van de Duitse bezetter tot verplichte aanmelding bij deze instelling. De kunstschilders werden hiertoe ook aangemoedigd door de verenigingen zoals bijvoorbeeld Arti en St Lucas waarvan ze lid waren. Ook Willem Jansen, en met hem tal van zijn Zaanse tijdgenoten, meldde zich aan. Niet aanmelden riskeerde een boete, het opleggen van een beroepsverbod, geen verkoop van werk meer aan overheidsinstellingen, uitsluiting van exposities en geen mogelijkheid meer voor aankoop van materialen zoals bijvoorbeeld penselen en schilderslinnen. Dat men zich aanmeldde was vaak ook uit vrees voor een sociaal isolement en tenslotte ook uit angst om naar Duitsland in de tewerkstelling te worden gestuurd.

In deze tweede bijdrage wordt een aantal gebeurtenissen uit de oorlogsjaren verder uitgelicht.

Bombardement Amsterdam

In november 1939 keerde het gezin Jansen terug naar Amsterdam. De pastorie die werd bewoond in Elst (U) werd vanwege de mobilisatie opgeëist door het leger. Het gezin betrok een etage aan het Singel 66. Op zaterdag 11 mei 1940, kort na het uitbreken van de oorlog, werd het centrum van Amsterdam

getroffen door een aantal bommen. De Duitsers bestookten op die dag Schiphol, en een van de bommenwerpers die daar naar toe op weg was werd waarschijnlijk geraakt door afweergeschut dat in Sloten stond opgesteld. Om gewicht kwijt te raken loste het aangeschoten toestel zijn bommen, met als gevolg dat meerdere panden aan de Blauwburgwal

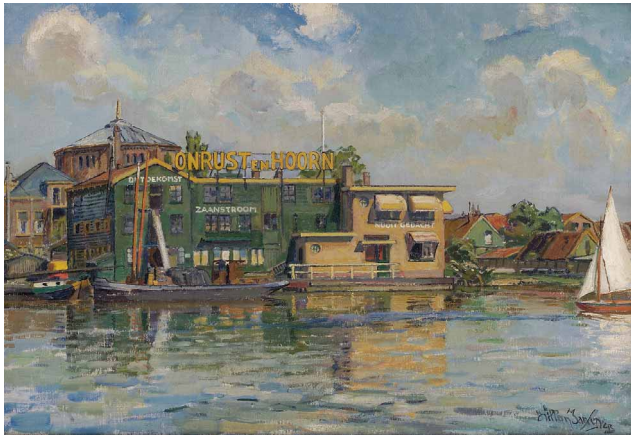
11 mei 1940, Blauwburgwal, Amsterdam

geheel werden verwoest. Er vielen maar liefst 44 doden en 79 gewonden. En dit alles op een steenworpafstand van de woning waar het gezin Jansen verbleef. Alle ramen gingen daar door het geweld aan diggelen. Het zal totale paniek zijn geweest. In het nieuws kwam deze gebeurtenis nauwelijks aan de

orde. In avondblad Het Volk verscheen op dezelfde datum een kort bericht op de voorpagina. Deze gebeurtenis werd ook overschaduwd door het catastrofale bombardement op Rotterdam op 14 mei toen in iets meer dan een uur de gehele binnenstad werd vernietigd.

11 mei 1940, Blauwburgwal, Amsterdam

Puudingfabriek
Onrust & Hoorn

Terug naar Westzaan

In 1942 verhuist het gezin naar de J.J. Allansstraat 382, een woonhuis vlak bij De Weelbrug in Westzaan. Ook tijdens de oorlogsjaren ging Jansen met zijn schilderijen langs de deuren om werk te verkopen. Wanneer mogelijk werd in opdracht gewerkt, en zo werd Jansen de opdracht gegund om een schilderij te maken van het fabriekspannd van puddingfabriek Onrust & Hoorn. De vergoeding werd niet in geld gedaan maar op verzoek van de schilder in natura. Het puddingpoeder kwam in die jaren van tekorten goed van pas. Jansen had immers met schaarse middelen een flink gezin te onderhouden.

Willem Jansen, werkend aan het schilderij

De hongerwinter

Een familielid werd tijdelijk onderdak verleend en verhaalt hierover het volgende:

“Eind 1944 was het niet meer mogelijk om in Amsterdam te wonen en in Zaandam te werken. De trein reed niet meer, de boot voer niet en zelfs de Hembrugpont lag als een schipbrug over het Noordzeekanaal met daarop een Duitse controlepost. Er waren voor mij alleen ‘papieren’ beschikbaar voor de Zaanstreek en niet daarbuiten. Zodoende kon ik dus niet meer naar Amsterdam. Dit was de aanleiding om bij mijn familie in Westzaan aan te kloppen, en Willem was direct bereid om mij aan zijn gezin toe te voegen, evenals nog een andere persoon.

Ik heb er een reuze tijd beleefd.

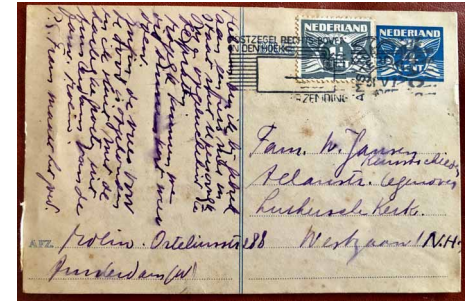
Op een avond met de pruttelende carbidlamp aan en de kachel lekker warm, zaten Willem senior, Willem junior, Anny, Annie, Joop, Chris, Jantje en wij, in totaal 9 personen, in de huiskamer om de ronde gedekte tafel met daarop een wasketel vol met aardappelen, bloemkool, en een fles boterolie door elkaar gestampt. Heerlijk! Zelfs de ketel werd nog uitgelikt. Dat was smullen.

Na afloop van de maaltijd werd de grammofoon opgedraaid met de grote houten hoorn en luisterden we naar platen van het Concertgebouworkest onder Willem Mengelberg en bekeken we, voor zover er licht genoeg was, de prachtige platenboeken over de schilderkunst. Ik heb daar veel geleerd. Een tijd om nooit te vergeten.”

Ook de familie Molin uit Amsterdam werd door Jansen geholpen; zo blijkt uit een briefkaart uit juni 1945.

De kaart is vermoedelijk geschreven door kunstschilder en beeldhouwer Willem Molin (1895-1959). Hij kreeg van zowel overheid als bedrijfsleven talrijke opdrachten, met name tijdens de wederopbouw na de Tweede Wereldoorlog. Hij werd vooral met zijn mozaïekwerk gezien als een van de pioniers in de toegepaste kunst.

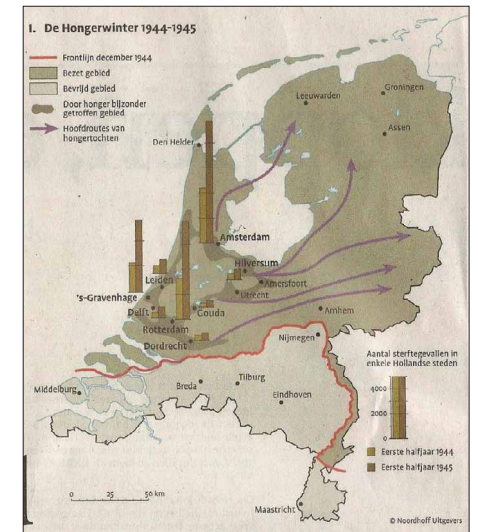
“Beste fam. Jansen, Eindelijk is dan het leed geleden. Ons wachten weliswaar nog moeilijke jaren, maar we gaan nu wel stapvoets vooruit. Zolang de Duitsers hier waren was hiervan geen sprake. Wat zijn we er anders gelukkig doorheen gekomen wanneer we tenminste een vergelijking maken met de andere gevechtsgebieden. Bovendien wil ik nogmaals onze dankbaarheid tot uitdrukking brengen voor hetgeen u uit schrale middelen gedaan hebt. Laten we hopen, dat bijstand in die vorm nooit meer nodig is en we een periode van welvaart tegemoet gaan. Helaas ben ik bij gebrek aan een fiets niet in staat met u persoonlijk onze opgeluchtheid te bepraten. Mogelijk kunnen we dit binnenkort weer doen. Enfin, de vrees voor de dood is

opgehouden en ik sluit met de hartelijke groeten uit Amsterdam van de fam. Molin. PS Frans maakt het goed.”

Een ander voorbeeld is de hulp die de heer Freek Koeman uit Zaandam indertijd gaf aan het gezin Jansen. Zijn zoon Kees Koeman, ook de maker van het borstbeeld van Chris Jansen, herinnert zich:

“Mijn vader hielp de familie Jansen regelmatig met het een en ander, vooral met voedsel, en zo ook tijdens de hongerwinter. De directie van Simon de Wit (indertijd een supermarkt)

J.J. Allanstraat 382, Westzaan

wilde een voedselactie opzetten ten behoeve van al haar personeel. Mijn vader was een van de organisatoren van een voedselkonvooi naar Friesland en Groningen - met een lange sleep tjalken, getrokken door een stoomsleepboot. De lading op de heenweg bestond uit diverse middelen (zoals koffiesurrogaat, kaarsen en textiel), bedoeld om te ruilen tegen voedingsmiddelen, zoals aardappelen en tarwe. Het was een riskante onderneming omdat transporten regelmatig werden aangevallen door geallieerde vliegtuigen om zo de Duitse bezetters indirect te treffen. De tocht die ongeveer 3 weken vergde bleek succesvol; de tjalken kwamen behouden en volgeladen terug. Het was eigenlijk een wonder dat de Duitsers de ladingen niet confisqueerden. Mijn vader zorgde er vervolgens voor dat hiervan ook het gezin Jansen in Westzaan van voedsel werd voorzien.”

Onderduikers in de buurt

De heer Aris Voogd van ‘De ondergrondse’ deed eind 1944 een beroep op het echtpaar Abel Venema om een onderduiker op te

nemen. Het gezin Venema met vier kinderen woonde aan de J.J. Allanstraat 384, de burens van het gezin Jansen. De woning en bijbehorende werkplaats lagen op een achtererf aan de Weelsloot, een stukje het land in. Er waren eerder al drie onderduikers gehuisvest. De man om wie het nu ging woonde in Amsterdam bij een spoorwegbeambte, die vanwege de spoorwegstaking zelf moest onderduiken. De schuilnaam van de nieuwe onderduiker was ‘oom Henk’, en hij kwam begin december 1944 naar Westzaan. Oom Henk kon bij het wat achteraf gelegen huis vrij rond lopen en alles ging goed. In februari 1945 kwam ook zijn vrouw, ‘tante Ger’, op de fiets uit Amsterdam. Oom Henk was Henri Cohen (1904 – 1959), diamantbewerker van beroep, en tante Ger was Henriëtte Cohen-Aardewerk (1907 – 1996), werkzaam in een kledingwinkel.

Het echtpaar Cohen had vervalste identiteitspapieren. Na enige tijd werd pas duidelijk dat ‘Henk en Gerda Arends’ joden waren. Dat maakte het risico groter. Voogd verklaarde echter dat hij het de Venema’s van te

voren wel had gezegd. Een ander probleem was dat tante Ger de besmettelijke infectieziekte tuberculose had. Voorafgaand aan het onderduiken had ze gekuurd en medicijnen gebruikt. Dat werd tijdens hun onderduik moeilijk, waardoor de ziekte niet onder controle was. Met de veiligheid van onderduikers en gezin waren geen problemen. Via illegale organisaties kregen de Venema’s extra voedselbonnen voor de onderduikers. Tijdens de Hongerwinter bleek dat echter onvoldoende. Dochter Trijnie Roos-Venema: “Mijn vader is toen met drie anderen in een roeiboot naar boerderijen boven Alkmaar gegaan om aardappelen en suikerbieten te kopen.” Ook de jongste dochter Venema praatte haar mond nooit voorbij. Hanna Jacobs-Venema: “Wij vonden het erg gezellig met hen over de vloer. Het waren aardige mensen. Zij zong graag liedjes van Heintje Davids.”

In een brief van de hulporganisatie Nederlands Volksherstel (afdeling Westzaan) komt overigens naar voren dat Henri Cohen al veel eerder in Westzaan belandde dan eind 1944. “Deze heer is ongeveer twee en een half jaar hier in Westzaan ondergedoken geweest en bij hem zijn alle meubelen door de Duitsers weggehaald”, aldus de brieveschrijver op 6 augustus 1945. Ruim een maand later liet Volksherstel weten aan Henri Cohen ‘een slaapkamer ameublement te hebben gegeven’.

Na de bevrijding pakte Henri Cohen vanuit Westzaan zijn vak van diamantbewerker zo goed als het kon weer op. Hij werkte in Amsterdam bij de firma Asscher in de Tolstraat. Maar pas in augustus 1945 konden Jet

en hij terug naar Amsterdam, zij het eerst naar een tijdelijk adres in de Van Woustraat 208. Daar had eerder een joods gezin gewoond, dat echter de Holocaust niet overleefde. Jet ging kuren en herstelde langzaam. Helaas hadden ook vier leden van het gezin Venema tuberculose opgelopen. De een na de ander moest één of enkele jaren een kuur ondergaan. Pas tegen 1960 was de situatie weer normaal. Een goed contact met ‘oom Henk’ en ‘tante Ger’ bleef indertijd bestaan.

Bron: joodsmonumentzaanstreek.nl

Na de oorlog

Langzamerhand kreeg iedereen het in de naoorlogse periode steeds beter. Dat gold ook voor Willem Jansen die, samen met zijn zoon en kunstbroeder Chris, in deze periode prachtig werk maakt. Bevrijd van de angst en ontberingen van de oorlog. Er wordt hem een toelage toegekend en hij krijgt breed erkenning voor zijn werk. Zo werd er in 1952 ter gelegenheid van zijn 60ste verjaardag in Westzaan en Zaandam een grote overzichtstentoonstelling van zijn werk georganiseerd. De tentoonstelling kreeg veel aandacht en werd druk bezocht.

Een vader als broodkunstenaar tijdens twee Wereldoorlogen en de lange periode van crisis in de jaren 1930. En een zoon die slechts enkele klassen van de lagere school kon doorlopen en in 1937 werd afgekeurd voor militaire dienst vanwege onder meer imbeciliteit. Vroegtijdig overleed hij door een verwaarloosde gezondheid op slechts 43-jarige leeftijd.

De Zaanse KunstSalon

De Zaanse KunstSalon is een zeer gevarieerde verkoop-expositie van schilderijen, tekeningen en objecten. Kunst ook in verschillende prijsklassen, maar wel allemaal betaalbaar. Voor elke huiskamer is er wel iets te vinden.

Tot en met 19 september • Dinsdag t/m zaterdag 9 - 17 uur

staphorsius
kunstgalerie en lijstenmakerij

- taxatie & bemiddeling
- inlijsten
- papier- en olieverfrestauratie
- schoonmaken van schilderijen
- in- en verkoop van schilderijen
- kaarten & grafiek